

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
_____ dos. Zaur Məmmədov
"_____" _____ 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050118-*Təhsildə sosial-psixoloji xidmət, psixologiya.*

Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil

Kafedra: Pedaqogika, psixologiya və incəsənət

I.Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Psixofiziologiya

Fənn proqramı: Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 19.05.2009-cu il 579 sayılı protokolu ilə təsdiq edilmiş proqramın materialına əsasən hazırlanmışdır.

Kodu: İPF-B21

Tədris ili: III (2025-2026) Semestr: V

Tədris yükü: Cəmi:150 saat. Auditoriya saati-45 saat (30 saat müh, 15 saat sem)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 5 kredit

II.Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: b/m.Mehrəliyev Şahin Bəylər oğlu

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə.Məmmədov k. 19

E-mail ünvanı: mehraliyevshahin@gmail.com

III.Tövsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat

1. Şəfiyeva E. Psixofiziologiya, dərs vəsaiti. Bakı: «Səda», 1998 4 ç.v., 64 s. (M.Ə. Həmzəyevlə birgə)
2. İbrahimov C. Psixofiziologiya. (Mühazirələr)
3. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Psixologiya.II nəşr., Bakı, 2002
4. Seyidov S.İ.vəM.Ə.Həmzəyev Psixologiya dərslik Bakı,2007
5. Əliyev R.İ. Psixologiya. Bakı, 2003

Əlavə ədəbiyyat:

6. Кроль В. М. Психофизиология человека. Москва 2003
7. Данилова Н.Н. Психофизиология. Москва 2012
8. АлександроваЮ. И. Психофизиология — СПб, 2014.

IV.Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən hər hansı fənnin tədris olunmasına zərurət yoxdur.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi:Təhsildə sosialpsixoloji xidmət ixtisasında Psixofiziologiyanın tədris olunmasında əsas məqsəd tələbələrə insan təbiətində və onun müxtəlif psixi hallarda fizioloji reaksiyasını öyrənməklə yanaşı ali sinir sisteminin psixofizioloji əsaslarını tədris etməkdir. Eyni zamanda insanın psixoloji davranışlarının şüurlu və ixtiyari idarə olunmasının əsaslarını, insan fəaliyyətinin emosional tənziminin psixofizioloji əsaslarını öyrənməklə yanaşı sensor sistemlərin, ürək qandamar, əzələ, tənəffüs və həzm sisteminin, baş beyin fəaliyyətinin və yuxu prosesinin psixofiziologiyası əsas məqsədlərdən biridir. Həmçinin idrak prosesləri və tətbiqi psixofiziologiyanın fundamental xüsusiyyətləri fənnin tədris olunmasında əsas prioritet məsələ hesab olunur.

VII Davamiyyətə verilən tələblər:

Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır

VIII Qiymətləndirmə:

Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

-10 bal- *tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəfidir.*

-9 bal-*tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.*

-8 bal-*tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;*

-7 bal- *tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir*

-6 bal- *tələbənin cavabı əsasən düzgündür.*

-5 bal-*tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.*

-4 bal- *tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;*

-3 bal- *tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;*

-1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.

-0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanı topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda onun haqqında əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X. Təqvim mövzu planı: Cəmi: 60 saat (Mühazirə 30 saat, seminar 15 saat)

№	Keçiriləcək mövzuların məzmunu	Müh.	Sem.	Tarix
1	Mövzu: Psixofiziologiyanın mövzusu və vəzifələri Plan: 1. Psixi və fizioloji proseslərin qarşılıqlı təsiri problemi. 2. Psixoloji paralelizm. 3. Reflektor konsepsiya və beyin –psixika probleminin həllində onun rolu. 4. İnsan davranışında reaktivlik və aktivliyin qarşılıqlı problemi. 5. Beyin-psixika probleminin həllinə sistem yanaşma. Mənbə: [1,2,6,7,8.]	2	2	
2	Mövzu: Beyin və sinir sisteminin təşkili Plan: 1. Sinir sisteminin təşkili. 2. Neyronların quruluşu. 3. Mərkəzi sinir sistemi və periferik sinir sistemi. 4. Somatik və vegetativ sinir sistemi. 5. Simpatik və parasimpatik sinir sistemlərinin müqayisəsi. Mənbə: [1,2,6,7,8]	2		
3	Mövzu: Psixofizioloji metodlar Plan: 1. Beynin funksional aktivliyinin tədqiqi metodları: elektroensefaloqramma (EEG) 2. Kompüter tomoqrafiyası. 3. Orqanizmin müxtəlif fizioloji sistemlərinin aktivlik indikatoru 4. İnsanın fizioloji reaksiyalarının qeyd olunması. Mənbə: [1,2,6,7,8]	2	2	
4	Mövzu: Görmə analizatoru Plan: 1. Göz və görmə prosesinin 3 aspektinin psixofizioloji xarakteristikası. 2. Bəbə –"Xippus"-bəbəyin fasiləsiz hərəkəti. 3. Pulillometriya – bəbəyin reaksiyasının ölçmə metodu kimi. 4. Göz qırpmı, reflektor gözqırpmı, müntəzəm gözqırpmının neyrofiziologiyası. 5. Gözün hərəkət tipləri və elektrookuloqramma. 6. Yuxu və gözün tez hərəkəti fenomeni. Mənbə: [1,2,6,7,8.]	2		
5	Mövzu: Əşitmə və müvazinet orqanı. Dəri hissiyatı. Dədbilmə və iybilmə hissiyatı Plan: 1. Xarici, orta və daxili qulağın quruluşu 2. Səsin qavranılması və eşitmə duyğusunun absolyut həddi. 3. Müvazinet aparatı. 4. Dəri hissiyatı və dəri hissiyatı analizatoru. 5. Temperatur resptorları və ağrı hissiyatı. 6. İybilmə hissiyatı və lektorolfaktoqramma. Mənbə: [1,2,6,7,8.]	2	2	

6	Mövzu: Tər vəziləri. Plan: 1. Dəri halvonik reaksiya (DHR) və dərinin elektirik parametrləri. 2. Dəri potensialının səviyyəsi və dəri potensialının reaksiyası. 3. Dərinin müqavimət səviyyəsi və dərinin müqavimətinin reaksiyası. 4. Dərinin keçiricilik səviyyəsi. 5. Tər vəzilərinin fizioloji əsası. Duyulmayan "perspirasiya" Sanktorio-Santoriusa. 6. Apokrin və ekkrin tər vəziləri. Mənbə: [1,2,6,7,8.]	2		
7	Mövzu: Ürək-damar, həzm və tənəffüs sistemləri. Plan: 1. Emosiya və aktivlik. 2. Ürək damar sisteminin göstəriciləri və fizioloji əsası. 3. Həzm sistemi və fizioloji əsası. 4. Emosiyalar və mədə şirəsi ifrazı. 5. Tənəffüsün psixi halətlə qarşılıqlı əlaqə və asılılığı. Mənbə: [1,2,3,4,5]	2	2	
8	Mövzu: Qavramanın psixofiziologiyası. Plan: 1. Persepsiyanın neyron mexanizmləri və detektor kodlaşdırması konsepsiyası. 2. Perseptiv fəaliyyətin beyin mexanizmlərinin tədqiqində mikro və makrosəviyələrin qarşılıqlı təsiri. 3. İnformasiya sintezi konsepsiyası. 4. Persepsiyanın beyin təminatının topoqrafik aspektləri. 5. Perseptiv fəaliyyətin təminatında baş beyin yarımkürələrin qarşılıqlı təsiri. Mənbə: [1,2,3,4,5.]	2		
9	Mövzu: Diqqət və hafizənin psixofiziologiyası Plan: 1. Bələdləşmə reaksiyası və Y.N.Sokolovun qıcığın sinir modeli. 2. Diqqətin neyron mexanizmi. 3. İxtiyari diqqətin beyin təminatının topoqrafik aspektləri. 4. Hafizənin fizioloji nəzəriyyələri. 5. Hafizənin biokimyəvi əsasları. 6. Beynin qabıq və qabıqaltı strukturunun obrazlı hafizədə rolu. Mənbə: [1,2,3,4,5]	2	2	
10	Mövzu: İdrak fəaliyyətinin və nitq proseslərinin psixofiziologiyası Plan: 1. Əqli fəaliyyənin elektrofizioloji tədqiqi. 2. Fikri fəaliyyətdə yarımkürələrin qarşılıqlı təsirinə rolu. 3. Nitqin beyin mexanizmləri. 4. Dixotomik dinləmə və sağ qulaq effekti. 5. Nitqin qavranılmasında beyin yarımkürələrinin qarşılıqlı təsiri. 6. Ekspressiv və impressiv nitq və onların psixofizioloji xarakteristikası. Mənbə: [1,2,4,5,]	2		
11	Mövzu: Hərəkət aktivliyinin və əzələ sisteminin psixofiziologiyası Plan: 1. Müxtəlif tip hərəkətlərin idarə edilməsi səviyyə və mərkəzləri. 2. Hərəkətlərin proqramlaşdırılması. 3. İxtiyari hərəkətlərin funksionla strukturu. 4. Hərəkətin elektrofizioloji parametrləri. Mənbə: [1,2,4,5,7]	2	2	
12	Mövzu: Funksional halların psixofiziologiyası Plan: 1. Funksional hallar və onların təyini, diaqnostikasına əsas metodoloji yanaşmalar. 2. Gümrahlıq halının səviyyələri. 3. Yuxu və onun növləri. 4. Yuxu mərhələlərinin təsnifatı. 5. Yuxu nəzəriyyələri. 6. Stress halı. Mənbə: [1,2,3,4,5,]	2		
13	Mövzu. Emosional –tələbat sahəsinin psixofiziologiyası. Plan: 1. Tələbatlar və onların təsnifatı. 2. Vital (həyatı) tələbatların yaranmasının fizioloji mexanizmləri. 3. Aclıq və susuzluğun təbiəti.	2	2	

	4.Motivasiyanın fizioloji nəzəriyyələri. 5.Emosionalın tələmlik nəzəriyyəsi. Mənbə: [1,2,4,5]			
14	Mövzu: Baş beyin. Plan: 1.EEQ fizioloji əsası. 2.Alfa, beta, teta və delta dalğalar. 3.Funksioların lokallaşması. 4. Yarım kürələrarası assimetriya 5. Ortalaşmış çağırılan potensial Mənbə: [1,2,3,4,5]	2		
15	Mövzu: Psixofiziologiyanın müasir problemləri. Tətbiqi psixofiziologiya Plan: 1.Yalan dedeksiyası. 2.Yalan detektoru üzrə tətbiq olunan testlər. 3.Kadr seçimdə və peşə yönümdə istifadə olunan psixofizioloji metdolar. 4.Transendental meditasiya. Mənbə: [1,2,3,4,5]	2	1	
	Cəmi:45 saat	30 s	15 s	

XI. Fənn üzrə tələblər:

Təlim nəticəsində tələbələrə əldə etməli olduqları təsəvvür, bacarıq və vərdisləri:

- müasir psixofiziologiya haqqında elmi biliklər;
- insan psixofiziologiyası haqqında müvafiq biliklər;
- ünsiyyət mədəniyyətinin formalaşdırılması;
- özünüqiymətləndirmənin düzgün formalaşdırılması;

Öyrənmə tanış olur:

- psixi və fizioloji proseslərin qarşılıqlı təsiri problemi ilə;
- duyğuların psixofiziologiyası mahiyyəti və funksiyaları;
- idrak proseslərinin psixofiziologiyası ilə;
- funksional halların psixofiziologiyası ilə;
- emosional halların psixofiziologiyası ilə;
- baş beyin və sinir sisteminin psixofizioloji xüsusiyyətləri ilə;

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- psixofiziologiya elminin tarixi inkişaf dövrünün öyrənilməsi;
- psixofiziologiyanın beyinin fizioloji mexanizmləri ilə bağlılığının öyrənilməsi;
- psixofizioloji metdolların mənimsənilməsi;
- ayrı-ayrı orqanların psixofiziologiyasının öyrənilməsi;
- idrak proseslərinin psixofizioloji mexanizmlərinin mənimsənilməsi
- hərəkət aktivliyinin və funksionla halların psixofizioloji mexanizmlərinin öyrənilməsi;
- psixofiziologiyanın müasir problemlərinin öyrənilməsi;

XIII. İmtahan sualları:

1. Psixi və fizioloji proseslərin qarşılıqlı təsiri.
2. İnsan davranışında reaktivlik və aktivlik.
3. Reflektor konsepsiya və beyin
4. Beyin və psixika
5. Neyronların quruluşu.
6. Mərkəzi sinir sistemi və periferik sinir sistemi.
7. Somatik və vegetativ sinir sistemi.
8. Simpatik və parasimpatik sinir sistemləri.
9. Kompüter tomoqrafiyası
10. Beynin funksional aktivliyinin tədqiqi metodları
11. İnsanın fizioloji reaksiyalarının qeyd olunması.
12. Göz və görmə prosesinin psixofiziologiyası
13. Bəbə – “Xippus”-bəbəyin fasiləsiz hərəkəti.
14. Gözün hərəkət tipləri və elektrookuloqramma.
15. Xarici, orta və daxili qulağın quruluşu
16. Səsin qavranılması.
17. Müvazinət aparatı.
18. Dəri hissiyatı və dəri hissiyatı analizatoru.
19. Temperatur reseptorları və ağrı hissiyatı.
20. İybilmə hissiyatının psixofiziologiyası
21. Dərinin keçiricilik səviyyəsi.
22. Tər vəzilərinin fizioloji əsası.

23. Apokrin və ekkrin tər vəziləri.
24. Emosiya və aktivlik.
25. Ürək damar sisteminin göstəriciləri və fizioloji əsası.
26. Həzm sistemi və fizioloji əsası.
27. Tənəffüsün psixi halətlə qarşılıqlı əlaqəsi
28. Persepsiyanın neyron mexanizmləri
29. Diqqətin neyron mexanizmi.
30. Hafizənin fizioloji nəzəriyyələri.
31. Fikri fəaliyyətdə yarımkürələrin qarşılıqlı təsirinin rolu.
32. Nitqin beyin mexanizmləri.
33. Hərəkətlərin proqramlaşdırılması.
34. İxtiyari hərəkətlərin funksional strukturu.
35. Funksionla halların psixofiziologiyası
36. Gümrahlıq halının səviyyələri.
37. Yuxu və onun növləri.
38. Stress halı.
39. Tələbatlar və onların təsnifatı.
40. Aclıq və susuzluğun təbiəti.
41. Emosiyaların tələmlik nəzəriyyəsi
42. Baş beyin fiziologiyası
43. Alfa, beta, teta və delta dalğalar.
44. Yarımkürələrarası assimetriya
45. Transendental meditasiya.

XIV.Kollektiv sualları:

I Kollektiv sualları

1. Psixi və fizioloji proseslərin qarşılıqlı təsiri.
2. İnsan davranışında reaktivlik və aktivlik.
3. Reflektor konsepsiya və beyin
4. Beyin və psixika
5. Neyronların quruluşu.
6. Mərkəzi sinir sistemi və periferik sinir sistemi.
7. Somatik və vegetativ sinir sistemi.
8. Simpatik və parasimpatik sinir sistemləri.
9. Kompüter tomoqrafiyası
10. Beynin funksional aktivliyinin tədqiqi metodları

II Kollektiv sualları

1. İnsanın fizioloji reaksiyalarının qeyd olunması.
2. Göz və görmə prosesinin psixofiziologiyası
3. Bəbə –"Xippus"-bəbəyin fasiləsiz hərəkəti.
4. Gözün hərəkət tipləri və elektrookuloqramma.
5. Xarici, orta və daxili qulağın quruluşu
6. Səsin qavranılması.
7. Müvazinet aparatı.
8. Dəri hissiyatı və dəri hissiyatı analizatoru.
9. Temperatur reseptorları və ağrı hissiyatı.
10. İybilmə hissiyatının psixofiziologiyası

Psixofiziologiya fənninin sillabusu 050118-" Təhsildə sosial-psixoloji xidmət" ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir.Sillabus "Pedaqogika, psixologiya və incəsənət" kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli iclasında (protokol №01) müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir.

Fənn müəllimi:

b/m. Ş.B.Mehrəliyev

Kafedra müdiri:

dos. A.X.Əliyev